

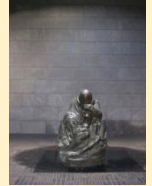
Blog 192 “Et ma vie reprend son cours...”

Vijfzestig monotone slagen op de trom, elke minuut. Het geluid van de voetstappen van 98 militairen mengt zich 75 keer per minuut met dat van de trom, acht minuten lang. Hun lichamen wiegen licht in een gestage cadans – tussen hen in koningin Elisabeth, in eeuwige rust.

We kijken thuis naar het tv-scherm maar zijn in Londen, maandag 19 september. Het monotone ritueel van tromslagen en voetstappen verdrijft de onrust van de wereld om ons heen. Zoals rust over ons kwam toen we in 2017 in de Neue Wache in Berlijn stonden, bij de Pietà, de in de oorlog omgekomen zoon, rustend in de schoot van zijn moeder. Zoals de wereld om ons heen wegviel toen we beelden zagen van de niet ophoudende stoet van slachtoffers van de MH17, rustend in een kist, gedragen door militairen op het vliegveld Eindhoven, juli 2014.

Zoals de wereld voor ons stil viel toen wij – Louise, Jente, Robert en ik – op de begraafplaats Kranenburg de aula binnengingen, Martijn rustend tussen ons in; vóór ons alle mensen; in hun ogen is intense verbondenheid zichtbaar; ik hoor Purcells' *Funeral March*¹, de monotone trom, de melodische trompetten en zo lost mijn onrust op, 19 mei 2014.

In Londen herinneren klagende hornpipes me aan het lied *Oh Danny boy, the pipes, the pipes are calling*², over een moeder die – als ze de doedelzakken hoort – weet: “‘t is you, ‘t is you must go and I must bide”. Een vriend appt: “Hier krijg ik kippenvel van ... die doedelzakken.” De Big Ben telt de jaren, slaat zesennegentig keer, één slag per minuut. Ook saluutschoten vertellen ons hoe lang Elisabeth leefde. Na acht minuten komt de stoet tot stilstand.

In de Westminster Abbey klinkt een niet ophoudende stroom van steeds herhaalde woorden van geestelijken en hoogwaardigheidsbekleders tot uiteindelijk trompettisten met *The Last Post* oproepen om te zwijgen. Londen zwijgt, er is stilte en rust.

Na twee minuten lost de stilte op in de iconische klanken van de doedelzak, woordenloos klinkt het treurlied *Sleep dearie sleep*. Zo neemt hij afscheid, de Queens piper die voorheen elke ochtend om negen uur vijftien minuten doedelzak speelde onder het raam van de koningin – nu staat hij eenzaam op een balkon.

Mogelijk heeft inmiddels bij jou de gedachte postgevat dat ik de bewondering voor vorsten en vorstinnen met miljoenen anderen deel en daarom niet kon wegblijven van de televisie. Maar dat is niet geval want in het politiek-maatschappelijk landschap anno 2022 zijn vorsten een nutteloos en betekenisloos relict uit een voorbijgane tijd. Vorsten die bovendien nogal eens laten blijken juist geen fijn getunedede antenne te hebben, waardoor hun invoelingsvermogen soms tekortschiet om te begrijpen wat hun keuzes en gedrag aan maatschappelijke emoties teweegbrengen. Maar waarom schreef ik dan toch over de uitvaartplechtigheid van koningin Elisabeth? Ik vertel het je graag.

“Et ma vie reprend son cours...” – Op dinsdag, ‘the day after’ werden de trom en doedelzakken niet meer gehoord, de militairen liepen niet meer vijfzestig stappen per minuut, de Big Ben sloeg weer gewoon om het kwartier, de kanonnen zwegen, behalve die in Oekraïne – óók dichtbij. Het leven hervatte zijn loop: hollend van het ene naar het andere sociale contact, lijfelijk en digitaal in een schier niet te bevredigen honger naar volgers en vrienden – steeds meer verbondenheid? De samenleving scheurt uiteen door een ongekeerde diversiteit aan meningen, vaak niet gevormd door kennis en inzicht, niet zelden uitmondend in complottheorieën, bedreigingen en geweld. Het lijkt of iedereen voor zichzelf leeft en verbondenheid juist geschuwd wordt. Onrust en een ongekeerde versnelling van tijd lijkt ons leven in de greep te hebben.

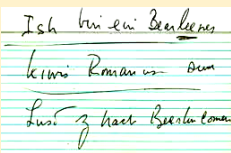
Een barre voettocht van 400 km. bracht in 1795-1796 de toen 20-jarige componist Bach bij zijn ‘idool’ Buxtehude. Dat retourreisje kostte hem anderhalve maand. Nu doen we dat in een weekend en nemen we daarvoor de auto of trein, niet zelden het vliegtuig. Is de mens van nu een ander mens dan toen of in wezen nog dezelfde mens zoals veel wetenschappers betogen? Zijn we dan

zélf de veroorzakers van stress, door de duizelingwekkende draaikolk van ons leven: zelden op de plaats rust, wel "Opzij, opzij, we hebben zo'n verschrikkelijke haast!" en "O, wat zijn wij heden blij", elke dag weer. Mét al die blijheid is er wél toenemende stress en groeiende neerslachtigheid in de samenleving, zo vertellen enquêtes en sociale onderzoeken ons.

Dát is wat mij in de uitvaart raakte: we zijn onze grote rituelen kwijt en we kunnen niet zonder om tot rust te komen, om te feesten, te rouwen, te herdenken. Als onze dagelijkse emoties uiteindelijk niet worden ingebed in de rust van betekenisvolle, kleine en grote rituelen, verliezen we de greep op onszelf. Dan overheerst innerlijke en maatschappelijke onrust, zelfs chaos. Het lijkt alsof de samenleving nog slechts tot rust kan komen als we doden herdenken. Om ons daarna weer te storten in de onrust van alledag met die kluwen van crisissen en oorlog.

"Et ma vie reprend son cours..." – De dag na de begrafenis van Elisabeth zong mijn hart opeens deze dichtregel en was ik terug in het onrustige (najaar) 1963, dat mij doet denken aan nu. Een jaar eerder had de wereld door de Cubacrisis op de rand van een atoomoorlog verkeerd. De naweëën waren nog volop voelbaar: er heerste onzekerheid, onrust, angst.

Op 26 juni hield president John F. Kennedy een toespraak die als een moreel hoogtepunt in de

Koude Oorlog wordt beschouwd. Voor het West-Berlijnse stadhuis sprak de president 150.000 West-Berlijners toe, die in een enclave diep in de DDR leefden en een Sovjetbezetting vreesden: "Tweeduizend jaar geleden waren de meest trotse woorden 'Civis Romanus sum' (Ik ben een Romeins burger). Vandaag, in de wereld van vrijheid, is de meest trotse leuze '*Ich bin ein Berliner*'. Berlijn veerde op!

Een tweede moreel hoogtepunt volgde op 28 augustus toen Martin Luther zijn slechts 17 minuten durende maar nu nog steeds echoënde visioen *"I have a Dream"* voor een gehoor van meer dan 200.000 mensen uitsprak, staande voor het Lincoln Memorial in Washington D.C. Waarna die onvoorstelbare dinsdag 26 november volgde: President Kennedy werd vermoord.

In de weken daarna ratelden in het verbindingscentrum van de Willem III-kazerne in Apeldoorn elke nacht de telexen en tikten de seinsleutels vele uren. Mijn collega's en ik decodeerden urenlang de lappen versleutelde teksten van inlichtingendiensten die ik afleverde bij het commando van het 1^e Legerkorps. Wij wisten wat weinigen wisten: het was crisis, er waren grote geheime troepenverplaatsingen in de Sovjet-Unie, het Amerikaanse leger en de NAVO kenden een verhoogde staat van paraatheid.

Als ons werk klaar was volgden meestal nog enkele rustige nachtelijke uren die elke keer met een klein ritueel begonnen. De lampen werden gedimd, we dronken een clandestien biertje, er werd een Compact cassette ('het cassettebandje') in de dat jaar door Philips op de markt gebrachte cassettespeler gedaan. Iedereen zweeg en zo luisterden we als 20-jarige soldaten naar de toen 19-jarige, immens populaire Françoise Hardy: "*Et ma vie reprend sons cours.*"³ Zo waren we in die nachtelijke bunker, wetend van de onrust in de wereld, met elkaar verbonden én had ieder zijn eigen gedachten. Zo kon ik bij Louise zijn met wie ik drie maanden 'verkering had'...

**"Mais bien vite tu reviens
Et ma vie reprend son cours
Le dernier bonheur du jour
C'est la lampe qui s'éteint"**

**"Maar heel spoedig kom jij terug
En mijn leven hervat zijn loop
Het laatste geluk van de dag
Is de lamp die dooft"**

Het was maandag, het werd dinsdag; ik wilde daarna déze paradox met jou delen:

Wij kunnen niet zonder morele gidsen, niet zonder kleine en grote rituelen die onze kwetsbaarheid *inbedden* zoals oevers een rivier; zo ontstaan rust en *ruimte* waarbinnen onze emoties veilig kunnen stromen.

Muziek: 1. Henry Purcell: [March uit Music for the Funeral of Queen Mary](#); luister en kijk, wat indrukwekkend

2. Lees de [tekst en toelichting](#) en luister [hier](#) naar het door Thomas Quasthoff gezongen lied *Oh Danny Boy*

3. Françoise Hardy (nu 78 en nog steeds zijn haar nummers populair in de 'Top 2000') in 1963: "[Le premier bonheur du jour](#)"

4. [Hornpipe uit Water Music](#) van Georg Friedrich Händel; prachtige, feestelijke barok!